



Regeringskansliet,
Arbetsmarknadsdepartementet

Ut ur utsatthet (SOU 2023:97) och Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras (SOU 2023:98)

Er beteckning: A2023/01688 och A2023/01703

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker samtliga förslag som lämnas i *Ut ur utsatthet* och *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras* men vill även att lämna några kommentarer.

Förslagen sammantagna förväntas förbättra uppfyllelsen av två av de jämställdhetspolitiska målen och verka brottsförebyggande, samtidigt som de bedöms skapa positiva samhällsekonomiska konsekvenser. För vuxna och barn som utsätts för övergrepp och exploatering inom prostitution, människohandel och pornografi är det av yttersta vikt att skydd, stöd och vård förstärks och förbättras och att samhället ökar sin förmåga till detta på alla nivåer.

Länsstyrelsen vill särskilt lyfta fram att resurssättning behöver säkerställas för samtliga uppdrag där Länsstyrelsen lyfts fram som aktör i betänkandena. Förslagen sammantaget är en tydlig och viktig ambitionshöjning på området och för ett hållbart genomslag bör Länsstyrelsen under en tid få ett riktat och resurssatt uppdrag och därefter finansieras via förvaltningsanslag. Finansieringen av ett sådant uppdrag bör fördelas så att hänsyn tas till länets behov och befolkningsantal, och fördelningen bör vara långsiktig och förutsägbar.

Utöver ovanstående synpunkter redovisas nedan kommentarer på vart och ett av betänkandena

Ut ur utsatthet (SOU 2023:97)

Länsstyrelsen har följande kommentarer:

- Länsstyrelsen vill understryka vikten av att det berörda barnet är delaktigt vid utformandet av en individuell exitplan.
- Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att införa en möjlighet för socialnämnden att ansöka om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i för att möjliggöra att Sverige bättre ska leva upp till internationella åtaganden mot våldsutsatta och offer för människohandel för sexuella ändamål. Skälet till detta är att Länsstyrelsen i all verksamhet ska säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Länsstyrelserna har en viktig roll i arbetet med att säkerställa att konventionsåtaganden beaktas på regional och lokal nivå.
- Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att införa en särskild regionkoordinator för barn, förutsatt att finansieringen av regionkoordinatorsfunktionen dubbleras i enlighet med utredningens förslag.
- Resurssättning behöver säkerställas för de uppdrag riktade till Länsstyrelsen som föreslås i betänkandet för att få ett hållbart och jämlikt genomslag i landet.

10.1.1 Specialiserad lågtröskelverksamhet i form av Mikamottagningar kopplade till hälso- och sjukvård

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att vägarna till stöd behöver vara lättillgängliga och ha låga trösklar. Länsstyrelsen stöttar regionaliseringen av Mika- och KAST -mottagningarna i Stockholms län genom att Stockholms stad skriver avtal med kommuner i länet, en modell som kan tjäna som exempel på hur specialiserad lågtröskelverksamhet kan göras mer tillgänglig.

10.1.2 Specialiserad lågtröskelverksamhet riktad till barn

Länsstyrelsen ställer sig positiv till formuleringarna om att barns och ungas åsikter ska inhämtas för att information om och kontaktvägar till stöd för barn ska kunna utformas på ett lämpligt och effektivt sätt.

10.2 Individuellt utformade exitprogram och program för barn med tvärprofessionell samordning och en person som följer genom hela processen

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen att vuxna och barn ska erbjudas individuellt utformade exitprogram. I dagsläget saknas ofta vägar ut ur prostitution och människohandel. Förutsättningarna för att ta sig ut ur utsatthet skiljer sig beroende på omständigheter i det individuella fallet, varför införandet av individuellt utformade program vore en viktig förändring.

10.2.2 Program för barn med en särskilt utsedd samordnare, tvärprofessionell grupp och en individuell plan

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. I de fall en exitplan utformas för ett barn vill Länsstyrelsen understryka vikten av att det berörda barnet är delaktigt vid utformandet.

10.2.3. Tidsbegränsat uppehållstillstånd kopplat till en individuell plan för exitprocessen

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att det i 5 kap. 15 § utlänningslagen införs en möjlighet för socialnämnden att ansöka om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (minst sex månader med möjlighet till förlängning upp till två år) för en utlänning, om det behövs för att ta fram en individuell plan för att lämna utnyttjande i sexuell exploatering. Detta för att möjliggöra att Sverige bättre ska leva upp till internationella åtaganden mot våldsutsatta och offer för människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsen ska säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter i all verksamhet. Länsstyrelserna har en viktig roll i arbetet med att säkerställa att konventionsåtaganden beaktas på regional och lokal nivå.

10.2.4. Möjlighet för kommuner att ansöka om ersättning för kostnader i individärenden

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och vill betona vikten av möjligheten för kommuner att ansöka om ersättning. Kostnaden för den enskilda kommunen riskerar att bli hög och långvarig samtidigt som kommunernas förutsättningar i hög grad skiljer sig åt. Under året har Länsstyrelsen genomfört en regional analys av mänskliga rättigheter i Stockholms län (2023). Ett område som särskilt uppmärksammas i rapporten är den ökade ekonomiska ojämlikheten i länet. Den ojämlikhet som ökade under pandemin har ytterligare förstärkts av pågående lågkonjunktur som har en direkt påverkan på folkhälsa, jämställdhet och ekonomisk utsatthet för olika grupper. Dessa faktorer kan leda till sociala risker och i förlängningen ökade sociala spänningar. Möjligheten för kommunerna att få ersättning ökar förutsättningarna för likhet inför lagen.

10.3.1 Utredningens målgrupper behöver lyftas fram i 5 kap. 11 § Socialtjänstlagen

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att ändra socialtjänstlagen så att socialnämndens ansvar för att ge stöd och hjälp till personer som utnyttjas i sexuell exploatering, prostitution eller människohandel tydliggörs. Styrningen av kommunernas arbete med dessa målgrupper är idag inte tillräckligt tydlig, vilket innebär att många kommuner i Stockholms län saknar rutiner för upptäckt, utredning och hänvisning av fall som rör dessa utsattheter.

10.3.3 Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna ska verka för att alla kommuner ska kunna erbjuda exitprogram och program för barn samt för att kommuner och regioner ska utveckla specialiserad lågtröskelverksamhet. Socialstyrelsen ska förvalta programmet för barn

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget men menar att det krävs en hållbar finansiering. Länsstyrelsen spelar en viktig roll för att säkerställa genomslag i Stockholms län för de uppdrag som ges till nationella myndigheter. Därtill är Länsstyrelsen en central aktör i att stödja kunskapsutveckling och implementering av nya arbetssätt i

länets kommuner. Den ambitionshöjning som betänkandet föreslår kommer att kräva ett omfattande och långsiktigt arbete. För ett hållbart genomslag för utredningens förslag bör resurssättning för dessa säkerställas.

Över en tid, i utvecklingsskedet, kan sådana medel behöva vara riktade, så som de medel som tillförts Länsstyrelserna när det gäller uppdrag för arbetet med våldsutövare och barn i skyddat boende som särskilda prioriteringar, för att i ett senare skede finansieras via förvaltningsanslag. Vid finansiering bör hänsyn tas till länets behov och befolkningsantal, och fördelningen bör vara långsiktig och förutsägbar.

10.3.4. Utvecklingsmedel till kommuner och regioner öronmärkta för utredningens målgrupper

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Utredningen konstaterar att Sverige inte lever upp till sina internationella åtaganden, varför kommuner och regioner behöver stärka sitt arbete med målgrupperna. Då förutsättningarna skiljer sig krävs riktade medel för att säkerställa likvärdiga villkor.

10.3.5 Särskilda barnkoordinatorer och förstärkt finansiering av regionkoordinatorerna för att stödja den lokala nivån

Länsstyrelsen tillstyrker även förslaget att Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna ska ges i uppdrag att verka för att en *särskild regionkoordinator för barn* inrättas i varje polisregion och att det i Jämställdhetsmyndighetens instruktion förs in att myndigheten ska samordna arbetet med regionkoordinatorerna på nationell nivå. Länsstyrelsen tillstyrker även förslaget att dubblera finansieringen av regionkoordinatorfunktionen. Regionkoordinatorerna spelar en avgörande roll i arbetet mot prostitution i Stockholms län. Det är av yttersta vikt att deras arbete är väl resurssatt, inte minst då de i nuläget representerar Jämställdhetsmyndigheten på regional nivå i arbetet med arbetslivskriminalitet. Länsstyrelsen har identifierat såväl fördelar som utmaningar med att regionkoordinatorerna deltar i samordning kring arbetslivskriminalitet. Det stärkta fokuset på arbetslivskriminalitet är välkommet och har lett till att regionkoordinatorerna upptäcker fler fall av

arbetskraftsexploatering, men det var även en bidragande orsak till att de upptäckte färre utsatta barn förra året.

Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras

Länsstyrelsen lämnar följande kommentarer:

- Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att målgruppen och deras behov förs in i strategier, policys och styrdokument som styr arbetet mot mäns våld mot kvinnor på nationell nivå men vill påtala vikten av operationalisering och behov av nationell, regional och lokal samordning och ökade resurser, framför allt till den lokala nivån, för att insatser ska nå fram till målgruppen.
- Mottagarkapaciteten och förutsättningarna hos kommuner och regioner behöver beaktas.
- För att målgruppen ska kunna implementeras i kommunernas brottsförebyggande arbete krävs förstärkning av och satsning på metodstödet *Tre våldstyper* som BRÅ och Jämställdhetsmyndigheten tagit fram.
- För att få ett hållbart genomslag på det som föreslås i betänkandet bör Länsstyrelsen få ett riktat och resurssatt uppdrag.

16.6 Kommuner och regioner bör ges stöd att utveckla arbetet

Länsstyrelsens bedömning är att det finns ett stort utvecklingsbehov för kommuner och regioner när det kommer till stöd, vård och skydd till vuxna och barn som utsatts för prostitution, sexuell exploatering och utsatthet inom pornografi. Det behövs ökad kunskap, från upptäckt till behandling, inom samtliga verksamheter.

Dock bör det påpekas att hård belastning inom kommunernas socialtjänst, med anledning av ökade samhällsutmaningar som ungdomskriminalitet, ekonomisk oro och stora och omfattande reformer, såsom ny lag om skyddat boende och kommande ny socialtjänstlag, leder till minskad mottagarkapacitet.

Både inom kommuners socialtjänst och inom hälso – och sjukvården finns dessutom stora utmaningar vad det gäller kompetensförsörjning. Det är helt enkelt utmanande för socialtjänst och hälso – och sjukvård att ta till sig ny kunskap och implementera nya arbetssätt och metoder i rådande läge.

Även om många nationella aktörer ges uppdrag att ta fram stödmaterial och förslag på nya arbetssätt riskerar en sådan satsning att inte nå fram till yrkesverksamma som behöver ökad kunskap med anledning av mottagarkapaciteten. Här krävs samordning mellan nationell, regional och lokal nivå, att kunskapsunderlag och metodstöd operationaliseras samt stöd till kommuner och regioner i form av ekonomiska resurser och stöd att implementera ny kunskap. Länsstyrelsen kan som regional aktör spela en viktig roll i det arbetet men det krävs också att de nationella myndigheter som ges i uppdrag att ta fram material även har i uppdrag att i möjligaste mån stödja implementering av kunskapsunderlag och material.

Länsstyrelsen anser att stöd till kommuner att utveckla nya arbetssätt behöver ges på ett långsiktigt och hållbart vis. För att minimera undanträngningseffekt på andra relevanta arbetsområden som Länsstyrelsen har inom området *mäns våld mot kvinnor* och öka förutsättningar för kunskapshöjning och implementering av nya arbetssätt hos kommuner bör länsstyrelsen därför få ett riktat och resurssatt uppdrag. Finansieringen av ett sådant uppdrag bör fördelas så att hänsyn tas till befolkningsantal, och fördelningen bör vara långsiktig och förutsägbar.

16.6.2 Det brottsförebyggande arbetet inom kommunerna bör omfatta att förebygga brott med koppling till pornografi

Länsstyrelsen tillstyrker att denna brottstyp blir föremål för kommunernas brottsförebyggande arbete med lägesbilder men vill påtala att det kan finnas svårigheter att få fram underlag då dessa bygger på brottsstatistik och källor från kommunen, exempelvis statistik från socialtjänsten eller fältverksamheter. Mörkertalet runt denna brottskategori är stort och det kommer krävas ett omfattande arbete för att öka anmälningar och för att målgruppen ska söka stöd inom kommunernas verksamheter.

Här bör också lyftas att metodstöd för *Tre våldstyper* som BRÅ och Jämställdhetsmyndigheten har tagit fram som stöd för att öka kommunernas brottsförebyggande arbete mot brott i nära relation, hedersrelaterat våld och prostitution och människohandel för sexuella ändamål inte haft tillräcklig genomslagskraft i kommunernas brottsförebyggande arbete. Det behövs fortsatta satsningar för att detta ska bli en naturlig del i det kommunala brottsförebyggande arbetet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av vikarierande länsöverdirektör Claes Lindgren med utvecklingsledare Elin Holmgren som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tillväxtdirektör Anna Conzen medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.